

(*)

LHSI

Соціальні ініціативи
з охорони праці та здоров'я

©

ЗНАЙ СВОЇ ПРАВА

(Обізнаний = Захищений)

Київ 2017

Дана публікація призначена для дітей та їх батьків, зокрема внутрішньо переміщених осіб, та має на меті поінформувати їх про їхні права та шляхи їх реалізації.

Це видання здійснено **МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я»** за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках проекту **«Нова оселя: інтеграція та психосоціальна підтримка внутрішньо переміщених дітей у місті Києві та Одеській області»**. Думки, висновки чи рекомендації належать авторам цього видання і за жодних обставин не відображають офіційну точку зору Європейського Союзу.

Права дитини захищаються як кожною державою, так і на міжнародному рівні.

Головним документом щодо захисту прав дитини, до якого приєднались майже всі країни світу, є Конвенція про права дитини.

Метою цієї Конвенції є встановлення стандартів для захисту дітей від зневаги та образ, з якими вони стикаються майже щодня в усіх державах. У Конвенції взято до уваги різні культурні, політичні та економічні особливості країн. На першому плані в цьому документі стоять інтереси самої дитини. Права, викладені в Конвенції, умовно можна поділити на три частини.

Забезпечення — право володіти певними речами, отримувати певні послуги та мати доступ до певних благ (йдеться про ім'я та громадянство, медичний догляд, освіту, відпочинок та ігри, опікування інвалідами та сиротами).

1

Захист — право бути захищеним від дій, що завдають дитині шкоди (наприклад, від розлучання з батьками; залучення до воєнних дій, комерційної чи сексуальної експлуатації; фізичного чи психічного знущення).

2

Участь. Дитина має право бути почутою, коли приймають рішення, які стосуються її життя. Підростаючи, дитина повинна мати дедалі більше можливостей брати участь у житті суспільства, готуватися до самостійного життя (наприклад, користуватися свободою думки та слова, вибору культури, релігії та мови).

3

Конвенцією визначено, що дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до такої дитини, вона не досягає повноліття раніше.

У цій брошурі ми розглянемо найбільш актуальні питання для дітей в Україні.

**СТАТТЯ 19 КОНВЕНЦІЇ.
Насильство та недбале
поводження**

**Держава має обов'язок
захищати дітей від усіх форм
насильства.**

**Сюди входять соціальні
програми та інші форми
боротьби проти жорстокого
поводження з дитиною.**

Дитина чи підліток можуть зіткнутися з проявами насильства як до себе, так і до інших будь-де: у школі, на вулиці, вдома. Причому насильство може бути як явним для самої дитини та оточуючих (найчастіше це фізичне насильство), так і прихованим (сексуальне, емоціональне, психологічне).

Дитина завжди повинна знати нескладні правила, які стануть у нагоді.

По-перше, що робити, щоб насильству ЗАПОБІГТИ.

По-друге, що робити, коли насильство вже ВІДБУЛОСЬ.

Що робити, щоб по можливості запобігти насильству в школі, на вулиці?

Досить нечасто той, хто зазнає насильства, зазнає його від абсолютно незнайомих людей. У більшості випадків жертва насильства знає своїх нападників, якими стають знайомі, однокласники, сусіди.

Отже, для того, щоб зменшити вірогідність насильства, бажано дотримуватися таких нескладних порад.

- Уникати місць, в яких можна стати жертвою насильства (покинуті помешкання, темні підземні переходи, місця, де немає людей).
- Ходити разом з друзями. В пізній час не ходити одному по вулиці.
- Знати елементарні прийоми самооборони.

Що робити, якщо дитина стала жертвою шкільного насильства чи дитина (батьки) дізнались, що когось ображають?

- Якщо на дитину напали, необхідно привертати до себе увагу (кричати, бігти).
- Розповісти про це дорослим: батькам, класному керівнику, директору школи, психологу.
- Телефонувати до міліції, швидкої допомоги.

Залякування, погрози, приниження, кепкування на адресу дитини як безпосередньо у реальному житті, так і у соцмережах — це також насильство. Емоційне чи психологічне.

Батьки — перші порадники дитини, і саме вони допоможуть владнати конфлікт із залученням вчителів, психологів, представників правоохоронних органів. Також не буде зайвим скористатися безкоштовними психологічними консультаціями соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та громадських організацій.

При цьому необхідно розуміти різницю між психологічним насильством (яке безумовно завдає моральних страждань) та фізичним чи сексуальним насильством, які не лише завдають фізичних та моральних страждань, але є протиправною діяльністю, а в багатьох випадках — злочином.

Нанесення тілесних ушкоджень, які завдають болю, а також штовхання, смикання, удари, стусани, побиття, знущання, викручування рук — це **фізичне насильство**.

Небажані сексуальні дотики, домагання, зґвалтування, примушення до проституції — це **сексуальне насильство**.

Навіть якщо мала місце лише спроба, тобто «нічого поганого не сталося» — це все одно насильство і на нього треба реагувати!

Що робити, якщо дитина стала жертвою насильства або його свідком, дізналась про насильство між дітьми в школі?

1

1. Повідомити батькам – першочерговий крок. Якщо у дитини немає змоги повідомити батькам, необхідно зателефонувати тим дорослим, яким вона може цілковито довіряти та які можуть швидко зреагувати на ситуацію і прибути на місце події. Також вирішіть разом, яких інших кроків можна вжити: звернутися до поліції, правозахисних організацій, органів освіти.

2

2. Донести до відома директора школи. Будь-які подальші дії повинні відбуватись лише після повідомлення про цей факт директора школи.

3

3. Якщо йдеться про насильство, що має «наслідки», водночас необхідно повідомити про факт насильства правоохоронні органи.

Необхідно пам'ятати, що повідомлення правоохоронних органів (дільничного інспектора або кримінальної поліції у справах дітей, або районного відділу поліції) потрібне в ситуаціях,

коли йдеться про серйозні випадки насильства: нанесення травм, побоїв, інші знущання, сексуальне насильство, крадіжки тощо.

Важливо! Правоохоронні органи зобов'язані негайно відреагувати на заяви та повідомлення про таке насильство. Якщо максимум протягом години з моменту повідомлення працівники поліції не з'являються за викликом, повідомте про подію їхнє керівництво (це може бути міське або обласне управління Міністерства внутрішніх справ України) та вимагайте негайного прибуття працівників поліції.

**Телефон виклику поліції 102
безкоштовний!
Навіть якщо на мобільному немає
коштів, це екстрений номер,
дзвінки на який доступні.**

Якщо повідомлення до правоохоронних органів про факт насильства між дітьми в школі було зроблено в усній формі (за телефоном), доцільно продублювати таке повідомлення шляхом подання письмової заяви. Це забезпечить додаткові гарантії того, що органи внутрішніх справ належним чином відреагують на таке повідомлення.

4. За участі батьків слід вирішити питання про **надання медичної або психологічної допомоги**, звісно, крім випадків, коли така допомога повинна бути надана невідкладно. За отриманням психологічної допомоги можна звернутись як до шкільного психолога, так і до центру у справах сім'ї, дітей та молоді.

5. **Повідомити територіальні відділи (управління) освіти, службу у справах дітей.** У цьому випадку повідомлення так само доцільно здійснювати або дублювати шляхом подання письмової заяви (повідомлення). Якщо з боку вказаних органів не буде реагування, можна звертатися безпосередньо до Міністерства освіти та науки України або до Міністерства внутрішніх справ України.

4

5

6

6. При можливості доцільно відразу звернутись до правозахисних організацій. Залучення юристів правозахисних організацій сприятиме захисту прав дитини. Крім того, звернувшись до правозахисних організацій, можна отримати оперативну інформацію про те, як діяти у випадках порушення прав дітей, насильства між дітьми, які повноваження працівників поліції, котрі повинні прибути за викликом. Окрім громадських організацій, у кожному районі діють Бюро безоплатної правової допомоги, які також можуть допомогти відстоювати ваші права.

Що робити у випадку насильства в сім'ї?

Нерідко трапляються випадки, коли дитина стає об'єктом жорстокості з боку батьків. Або ж дитина може бути свідком того, як відбувається насильство в сім'ї сусідів, родичів, знайомих.

Необхідно розуміти, що незалежно від обставин, насильство завжди є насильством, а злочин – злочином. І в цьому контексті неважливо, хто заподіює насильство: незнайома людина чи член сім'ї.

В нашій державі розроблено механізм взаємодії різних служб для того, аби сприяти комплексній допомозі тим, хто постраждав (чи може постраждати) від насильства.

Отже, у разі вчинення насильства щодо дитини необхідно звертатись до:

- служб у справах дітей,
- закладів соціального захисту дітей,

- центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді,
- органів внутрішніх справ,
- закладів освіти,
- закладів охорони здоров'я.

У разі вчинення насильства над дитиною, жорстокого поводження у будь-яких його проявах, доцільно звернутись до Служби у справах дітей. Саме ця служба є координатором заходів щодо захисту дітей.

Слід також пам'ятати, що вказана Служба може виступати «посередником» між дитиною та іншими органами.

Наприклад, якщо співробітники Служби у зверненні вбачають ознаки кримінального правопорушення чи загрозу його вчинення, вони повідомляють цю інформацію до органу внутрішніх справ. Також працівники Служби можуть направляти дитину до закладів охорони здоров'я для обстеження, надання необхідної медичної допомоги, документування фактів жорстокого поводження з нею.

Крім того, Служба може скоординувати роботу стосовно надання психологічної та інших видів допомоги, представляти (у тому числі в судах) інтереси дітей, які постраждали від жорстокого поводження.

Кожен може стати жертвою насильства. Але так само кожного (як за наявності підстав, так і безпідставно) можуть звинуватити у вчиненні правопорушення чи злочину.

В першу чергу, дитині необхідно пам'ятати, що злочин від правопорушення відрізняється тим, що він має вищий ступінь суспільної небезпеки. А отже, і вік кримінальної відповідальності за окремі злочини нижчий, ніж за адміністративні правопорушення, а покарання – суворіше.

СТАТТЯ 37 КОНВЕНЦІЇ.

Жодна дитина не може бути позбавлена волі незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюються згідно з законом та використовуються лише як крайні заходи.

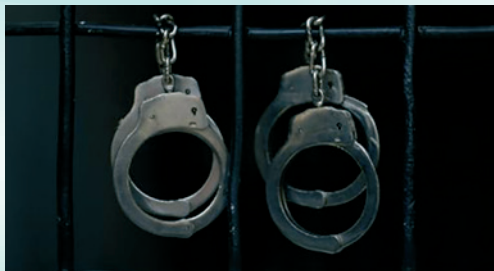
Кожна позбавлена волі дитина має право на негайний доступ до правової та іншої належної допомоги.

Кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років.

Особи, які вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за тяжкі злочини, а саме умисне вбивство, умисне тяжке тілесне ушкодження, бандитизм, зґвалтування, крадіжку, грабіж, розбій та деякі інші.

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент здійснення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку.

Найголовніше, що необхідно знати у разі затримання та вчинення процесуальних дій співробітниками правоохоронних органів.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше, як за рішенням суду.

Проте кожного можуть затримати співробітники міліції.

ПОРАДА. Якщо тебе затримують, намагайся зберігати спокій і ввічливо вимагай дотримання своїх прав. Не ображай працівників міліції і не чини їм фізичного опору.

ПАМ'ЯТАЙ! Тебе можуть затримати лише у визначених законом випадках!

Згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення, це такі випадки:

- коли ти скоїв правопорушення, за яке передбачається адміністративна відповідальність і обов'язково має бути складений

протокол, а для його складання у тебе немає посвідчення особи і немає свідків, які могли б повідомити про тебе необхідні дані;

- коли ти здійснюєш адміністративне порушення, і вже вичерпалися всі інші заходи впливу на тебе, а ти не припиняєш своєї протиправної діяльності.

Співробітники поліції зобов'язані представитись, пояснити, яке правопорушення ти скоїв або у вчиненні якого злочину тебе підозрюють, а також роз'яснити, які твої права і обов'язки, визначені процесуальним законодавством.

Адміністративне затримання не може тривати довше, ніж три години. Неповнолітню особу поліція має право тримати тільки у спеціально відведених для цього приміщеннях. Затриманого зобов'язані відпустити після з'ясування особи.

Про факт і місце затримання неповнолітнього обов'язково повідомляють батькам або особам, що їх замінюють.

Затримання та взяття під варту неповнолітнього застосовується лише у виняткових випадках, коли це обумовлено тяжкістю злочину.

Тебе можуть також затримати за підозрою у вчиненні кримінального злочину, але це затримання можливе лише за наявності однієї з таких підстав:

- коли тебе застали під час вчинення злочину або безпосередньо після цього;
- коли очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вказують на тебе, що саме ти вчинив злочин;
- коли на тобі або на твоєму одязі, або при тобі, або у твоєму житлі виявлено явні сліди злочину.

За наявності інших даних, які дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише в тому разі, коли ця особа намагалася втекти або коли зона не має постійного місця проживання, або коли не встановлено особу підозрюваного.

ПРИ ЗАТРИМАННІ ПО ПІДОЗРІ У СКОЄННІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗЛОЧИНУ:

- **тобі мають роз'яснити твої права**, у тому числі право не свідчити проти себе чи своїх рідних, а також право мати захисника, забезпечити зустріч із ним до першого допиту і скласти про це протокол;
- **має бути складений протокол про затримання** неповнолітнього, підозрюваного у вчиненні злочину, із зазначенням підстав, мотивів, дня, години, року, місця затримання; пояснень затриманого, а також часу складання протоколу про роз'яснення підозрюваному його прав. Неповнолітній може відмовитися підписувати протокол і про це також повинен бути зроблений відповідний запис;
- **затримання по підозрі у скоєнні кримінального злочину не може тривати довше 72-х годин**. Якщо цей термін сплинув, особа має бути звільнена, крім випадків, коли слідчі органи отримують дозвіл суду на взяття під варту.

Після складання протоколу може бути здійснено особистий огляд підозрюваного і вилучення речей та документів. Такий огляд може здійснюватися лише особою однієї статі з підозрюваним у присутності двох понять.

ПОРАДИ:

Вимагай, аби повідомлення батькам було здійснено якнайшвидше!

Вимагай захисника після затримання!

Нічого не підписуй до появи батьків або захисника!

Нічого не підписуй, попередньо не прочитавши текст!

Як було зазначено вище, кожен може зіткнутись у житті із насильством проти себе чи інших людей.

І серед ваших знайомих напевно є діти, які не з фільмів, а на власні очі бачили та знають, що таке війна.

Або можливо, ваша сім'я стала свідками воєнних дій чи змушена була покинути дім та стати переселенцями, переїхавши до нового міста чи села, пішовши до нової школи та колективу.

В такому разі буде корисно знати, що переміщена дитина має право набутти статусу внутрішньо переміщеної особи, завдяки якому спрощується доступ до послуг лікаря, навчальних закладів, закладів культури та дозвілля.

Для того, щоб отримати статус внутрішньо переміщеної особи, дитина віком від 16 років може самостійно звернутись до Управління соціального захисту населення для отримання довідки переселенця. Для молодших дітей за такою довідкою звертаються батьки або навіть більш далекі родичі, наприклад, бабуса, тітка, дядько.

СТАТТЯ 26 КОНВЕНЦІЇ:
*Кожна дитина має
право користуватися
благами соціального
забезпечення*

Діти, так само як і дорослі, які переселились з окупованого Криму чи Донбасу, найбільше потерпають від відсутності житла та грошей для його оренди.

Усі переселенці мають змогу отримати державну допомогу для компенсації витрат на оренду житла у новому місті чи селі. Необхідно знати, що на одного дорослого така допомога становить 442 гривні, а на дитину – 884 гривні.

Для отримання такої допомоги дорослий член родини повинен звернутись до Управління соціального захисту населення. Допомога надається щомісячно. Кожні півроку необхідно продовжувати термін її дії.

Важливо! За певних умов дорослі можуть втратити право на отримання такої допомоги, а діти – ні!

СТАТТЯ 38 КОНВЕНЦІЇ.

Держава має робити все можливе, щоб особи, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях.

Держава має робити все можливе для забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними.

СТАТТЯ 39 КОНВЕНЦІЇ.

Держава повинна сприяти освіті, фізичному і психологічному відновленню та поверненню до повноцінного соціального життя дітей, які стали жертвами експлуатації, катувань чи збройних конфліктів.

Дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво; зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства; була викрадена або незаконно вивезена за межі України; залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні, може отримати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Навіщо дитині статус?

У майбутньому мають з'явитись механізми державного захисту та догляду за такими дітьми, при цьому законним представникам постраждалої дитини слід заздалегідь подбати про збір необхідних документів для підтвердження негативного впливу збройного конфлікту на дитину.

Куди звертатись з приводу надання статусу?

- Для дитини, яка має довідку переселенця — в службу у справах дітей за місцем взяття на облік ВПО;
- Для дитини, яка не є переселенцем, але проживає на території, де проводилась антитерористична операція (далі — АТО) — в службу у справах дітей за місцем проживання або перебування.

Якщо дитина залишилася без батьківського піклування, а догляд за нею тимчасово здійснюється родичами або іншими особами (сусідами, знайомими), — документи для прийняття рішення щодо такої дитини готуються службою у справах дітей за місцем виявлення дитини.

Хто може звернутись від імені дитини?

- Законний представник: батьки, прийомні батьки, батьки-вихователі, опікун, піклувальник та інші особи в передбачених законом випадках;
- у разі переміщення дитини без законних представників – родичі (баба, дід, прабаба, прадід, тітка, дядько, повнолітні брат або сестра), вітчим, мачуха, представник органу опіки та піклування.

Чи може дитина звернутись самостійно до служби у справах дітей?

Так, за умови досягнення нею 14 років.

Чим старша дитина, тим більш серйозно вона задумується про отримання професії, яка була б до душі та приносила гарний дохід. Для цього треба вчитись, а у старших класах скласти іспити та ЗНО. В залежності від результатів ЗНО можна подавати документи для вступу у вищі навчальні заклади за власним вибором та разом із батьками вирішувати, вступати «на бюджет» чи за контрактом.

Однак не у кожного отримання доступу до вищої освіти (тобто власне вступ до вузу) залежить тільки від його старанності та знань.

Багато учнів старших класів проживають на окупованій території: в Криму, окремих районах Донецької та Луганської областей.

У більшості випадків там також функціонують школи, навіть університети та коледжі, однак документи про здобуття

СТАТТЯ 28 КОНВЕНЦІЇ.

Держава забезпечує право дитини на безоплатну й обов'язкову початкову освіту; сприяє розвиткові різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної; забезпечує доступність вищої освіти для всіх на підставі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів.

освіти у таких навчальних закладах не визнаються не тільки в Україні, а й у жодній іншій державі світу. Отже, отримати роботу з таким дипломом навряд чи буде просто.

Саме тому такі діти також можуть вступати до вузів, однак на дещо інших умовах, ніж більшість абітурієнтів.

Ти з Криму, Донецької чи Луганської області та бажаєш здобути українську освіту?

Тобі допоможе спрощена процедура вступу до вищих навчальних закладів. Детально про процедуру можна дізнатись на сайті Міністерства освіти і науки України.

Для цього необхідно:

1

1. Обрати школу. Обери школу в Україні, де ти будеш здобувати загальну середню освіту екстерном або навчатись дистанційно і проходити річне оцінювання та державну підсумкову атестацію. Зверни увагу, що це може бути школа, в якій організовано екстернат чи дистанційне навчання (перелік шкіл є на сайті МОН).

2

2. Попроси батьків написати заяву на ім'я директора обраної школи з проханням зарахувати тебе на навчання у формі екстернату (дистанційно). Також обов'язково необхідно вказати номери телефонів та електронну адресу. Надішліть цю заяву до школи в письмовому або електронному вигляді. До заяви додайте копії свідоцтва про народження дитини та копії усіх документів про освіту, які ви маєте. Подати заяву можна протягом усього навчального року без обмеження термінів.

3

3. Навчайся дистанційно в обраній школі. Твій помічник – сайт dostupnaosvita.com.ua. Тут є безкоштовні відеоуроки, презентації, тести. Реєстрація на сайті не потрібна.

4. Отримай документ про освіту державного зразка. В кінці навчального року особисто приїдь до школи та пройди річне оцінювання і державну підсумкову атестацію.

УВАГА! В один рік ти можеш пройти державну підсумкову атестацію за 9 та 11 класи.

Отримай документи про освіту державного зразка – свідоцтво про базову загальну середню освіту (9 клас) та/або атестат про повну загальну середню освіту (11 клас).

5. Вступай до вузу за звичайною або спрощеною процедурою.

Якщо ти закінчив школу екстерном і маєш документ про середню освіту:

- пройди ЗНО;
- вступай до будь-якого вузу в Україні чи за кордоном.

Якщо ти закінчив школу екстерном, маєш документ про загальну середню освіту, склав ЗНО, проте маєш низькі бали, ти можеш вступати до вузу через Освітні Центри «Донбас-Україна»:

- обери Освітній Центр «Донбас-Україна» (для абітурієнтів з Донецької і Луганської областей) або Освітній Центр «Крим-Україна» (для абітурієнтів з Криму). Дивись на сайті dostupnaosvita.com.ua;
- особисто подай заяву та заповни освітню декларацію в Освітньому центрі;
- склади один вступний іспит, встановлений вузом.

Якщо в тебе немає документа про загальну середню освіту, але ти хочеш навчатися в державному вузі, скористайся додатковими можливостями – вступай за спрощеною процедурою через Освітні Центри «Донбас-Україна» чи Освітній Центр «Крим-Україна»:

- обери Освітній Центр «Донбас-Україна» чи Освітній Центр «Крим-Україна» (дивись на сайті dostupnaosvita.com.ua);
- особисто подай заяву та заповни освітню декларацію;
- склади на базі Центру два іспити державної підсумкової атестації: українська мова та історія України;
- склади один вступний іспит, встановлений вузом.

УВАГА!

Освітні Центри «Донбас-Україна» та «Крим-Україна» працюватимуть з 19 червня по 30 вересня 2017 року (про можливості у наступному році необхідно буде уточнювати на сайті МОН).

ВАЖЛИВО!

Якщо ти маєш довідку внутрішньо переміщеної особи і вступи-єш на бюджетне відділення, держава надає тобі:

- соціальну стипендію;
- підручники на безоплатній основі;
- безоплатний доступ до мережі Інтернет, систем баз даних у державних та комунальних навчальних закладах.

**Дізнатись більше ти можеш за телефонами гарячої лінії
Фонду «Відкрита політика»**

0 800 504 425

LHSI

Соціальні ініціативи
з охорони праці та здоров'я

©

+380 44 28 508 45, +380 44 28 508 20
www.lhsi.org.ua

Для додаткової інформації:

